

כ"א. מאור-עינים

י"ם אחד בא איש כבד שלשים וחמש והביא שקיק מלא כוסכוסין בשביל העניים. כיתרתו כולם בברכות. והנשים נשקו ידיו וקראו: ברוך הבא, שמואל! שאלוהו, איך הסתכן ובה לכאן מן העיר החדשה. השיב: הלא ידוע לכם, שיום-הפסירה של אבי חל לפני שנים-עשר יום; מאותו יום מוכן השקיק בשבילכם — אמי תחיה, שלחה אותי. תזכה הרבנית רגינה לחיים ארוכים! קראו העניות. תזכה לבנים שיהיו כמו אביך הצדיק! בירכוהו העניים. האנשים נתאספו בבית-הכנסת והתפללו לעילוי נשמת אביו של שמואל, ואחר-כך חזר שמואל העירה. נשארתי בבית-הכנסת עם זקני הניבן, והוא שסיפר לי על חיי אביו של שמואל, זה הצדיק המופלא רבי בן-ציון אלקלעי, מערבי בן ספרדי, שהיה חותם לשם הקיצור "בצלאל", ראשי תיבות של בן-ציון לבית אלקלעי.

אביו רבי משה עלה לארץ-הקודש לפני כמאה ועשרים שנה. חזן-מה לפני הרעש הגדול, שהחייב את ערי הגליל, יצא בשליחות קופת רבי מאיר בעל-הנס לעיר מאדוק. בהיותו שם, הגיעה אליו הידיעה הנוראה, שאשתו וילדיו מתו בטבריה במחלת החלדע, שפרצה לאחר הרעש. מרוב צער לא יכול לשוב עוד לארץ-הקודש ונשאר ברבאט שבמאדוק. בעבור הרבה שנים נשא שם אשה ונולד לו בן, הוא בן-ציון. למה קרא לו בן-ציון? שם זה סגולה בו, וכבר אמר החיד"א במערכת גדולים: "ראיתי שכתב אחד קדוש בכ"י משם ירושלמי, שמי שמתים בניו יקרא לבנו אשר יולד לו בן-ציון ויחיה". הגער גזל לחורה ולתעורה, ובהיותו עוד קטן האיר עיני רבים בתורה. כשהיה בן-תשע חלה במחלת-האבעבועות ונסתמא בשתי עיניו. אך אביו רבי משה נתן את כל עינותיו ללמד את בנו, וכל רבני רבאט שתו ממנו של בחור זה.

בסוף ימיו הודיעו לו לרבי משה מן השמים בחזיון לילה

ראה שם-טוב שלבה מתרכז, והוסף: הלא רואה את, חביבתי, שמן השמים הוא: אורשת לי בנעורי, כשהייתי עוד בתפילאלי, ואז באנו שנינו לירושלים, ומה היה אחר כך? בעלך נפטר, נשאתי שתי נשים ושתיהן נפטרו, ועכשיו שנינו פנויים — האם לא מן השמים הוא? את סוף דבריו אמר שם-טוב בקול תנוק, ומעיני עישא ולגו דמעות.

אותה שבת אורי-הצהרים באו יחד לבית בתם, ואך נכנסו לתוך הבית קרא שם-טוב, כשפניו קורנים: מן השמים הוא! הכינה הבת לאן דבריו מכוונים, לחצת את שניהם אל לבה ובכתה הרבה, לא יכלה להתאפק...

עישא חיתה עם בעלה רק חצי שנה. מה קרה? לפני שמונה שנים, כשעשו הערבים מהומות בירושלים, לקח שם-טוב את כליו והלך לראמאללה. אשתו אמרה לו: אל תלך, הדרכים משובשים ברוצחם! הוא החזיר לה: הכל יודעים אותי, איש לא יפגע בי. הלך ולא שב. חיפשוהו הרבה ולא מצאוהו. עד היום הזה אין איש יודע, אם מת או שהוא חי. קוימה בו קללת אשתו הראשונה: תמשי מאסופת אלפסרי! ואם לא קוימה — כאילו קוימה.

ועישא יושבת עגונה...

ד מת בעורך צעיר לימים!

בכמה למען ידעו בני-עדתו, כי רבי בן-ציון פנוי, במוצאי-שבת פירות גוסר, בחמה ובמוסר — ברוך שאמר הויה!... הרב עשה בחכמה, למען ידעו בני-עדתו, כי רבי בן-ציון פנוי, במוצאי-שבת פירות גוסר, בחמה ובמוסר — ברוך שאמר הויה!... הרב עשה בחכמה, למען ידעו בני-עדתו, כי רבי בן-ציון פנוי, במוצאי-שבת

לוי: רבי! ותוסף: אשרי איך גידלה שעשועיה, כפתוריה ופרחיה, וכשכילה את דרשתה, גש אליו רבה של דמשק וקבל עם ועדה קרא הפיק מרגליות, הוא שלב דברי-הלכה בדברי-אגדה, נגלה בנסתר נגע! וכשכילה את דרשתה, גש אליו רבה של דמשק וקבל עם ועדה קרא

זאת כי אם האברך הוא "מורק טהור כקשת" וכלל דמשק נפלה את מקומו לצעיר בן תשע-עשרה שבא מטבריה! תמחו ואמרו: אין

ההברה: בא למקומו גדול, שרבינו החריף והבקיא בכל חדרי התורה לומד תורה מפיו!

שתי שעות לפני הדרשה נתמלא בית-הכנסת הגדול מפה לפה; וזן ונער באו לשמוע את דרשתו של הרב הצעיר מטבריה, ואכן פיו המיק מרגליות, הוא שלב דברי-הלכה בדברי-אגדה, נגלה בנסתר נגע! וכשכילה את דרשתה, גש אליו רבה של דמשק וקבל עם ועדה קרא

זאת כי אם האברך הוא "מורק טהור כקשת" וכלל דמשק נפלה את מקומו לצעיר בן תשע-עשרה שבא מטבריה! תמחו ואמרו: אין

ההברה: בא למקומו גדול, שרבינו החריף והבקיא בכל חדרי התורה לומד תורה מפיו!

שתי שעות לפני הדרשה נתמלא בית-הכנסת הגדול מפה לפה; וזן ונער באו לשמוע את דרשתו של הרב הצעיר מטבריה, ואכן פיו המיק מרגליות, הוא שלב דברי-הלכה בדברי-אגדה, נגלה בנסתר נגע! וכשכילה את דרשתה, גש אליו רבה של דמשק וקבל עם ועדה קרא

זאת כי אם האברך הוא "מורק טהור כקשת" וכלל דמשק נפלה את מקומו לצעיר בן תשע-עשרה שבא מטבריה! תמחו ואמרו: אין

ההברה: בא למקומו גדול, שרבינו החריף והבקיא בכל חדרי התורה לומד תורה מפיו!

בטבריה חביב חיים דוד סתתון, זכרונו לברכה.

הבחור בן-ציון, שהיה במות אביו בן שש-עשרה, הי' חיי עוני וחזקות, אך לא עזב את משנתו, בעזרת אברכים שרחמו עליו המשיך את לימודו בישיבות חכמי טבריה והציב לו יד בנגלה ובנסתר, בדרשות ובשיר, הבחור היה לתהילה כפי כל, אך אשה לא נשא — מי יתן את בחו לסומא עני? אמר אל לבו: אין נביא בעירו, אלך למקום מופלג, אדרוש ברכים ויתני לי שם אשה, ובאחד מימי אב תרחמן פנה והלך לדמשק, ואמו מכתב מרבני טבריה אל החכם באשי דהתם, כשראה הרב את המליצות הנשגבות שבמכתב חכמי טבריה, אמר לו: בשבת זו, שבת שובה, אני הגיל לדרוש לפני הציבור — דרוש אתה במקמי, ומיד הכריזו השמשים בשם רבם, שבשבת ידרוש הרב הצעיר, שווא "בכו עזאי בשוקי טבריא", תמחו זקני העיר: רבם הזקן הגדול בתורה, מפנה את מקומו לצעיר בן תשע-עשרה שבא מטבריה! תמחו ואמרו: אין

זאת כי אם האברך הוא "מורק טהור כקשת" וכלל דמשק נפלה את מקומו לצעיר בן תשע-עשרה שבא מטבריה! תמחו ואמרו: אין

ההברה: בא למקומו גדול, שרבינו החריף והבקיא בכל חדרי התורה לומד תורה מפיו!

ימיו לא שבר כלי, סאלו ראה בעיניו, וכשהיה מוצאתה לו את

לפיה ולחינה, עתה הצטערו רבים מיתורי טבריה, שלא רצו ללח לו מבנותיהם לאשה, וכבודו של רבי בן-ציון גדל בעיניהם, אך-על-פי שהיה עני מרוד, ורבינה אשתו שיררה אותו כל ימיו במסירות, סבלה בסבלותיהו והתענתה בעיניו, וקיבלה הכל באהבה, היא מספרת, שכל ימיו לא שבר כלי, סאלו ראה בעיניו, וכשהיה מוצאתה לו את

מנה בגיטוריא מלכה.י.

רבי בן-ציון שב לטבריה וביא אתו את אשתו, שהכל התפלאו לפיה ולחינה, עתה הצטערו רבים מיתורי טבריה, שלא רצו ללח לו מבנותיהם לאשה, וכבודו של רבי בן-ציון גדל בעיניהם, אך-על-פי שהיה עני מרוד, ורבינה אשתו שיררה אותו כל ימיו במסירות, סבלה בסבלותיהו והתענתה בעיניו, וקיבלה הכל באהבה, היא מספרת, שכל ימיו לא שבר כלי, סאלו ראה בעיניו, וכשהיה מוצאתה לו את

מנה בגיטוריא מלכה.י.

רבי בן-ציון שב לטבריה וביא אתו את אשתו, שהכל התפלאו לפיה ולחינה, עתה הצטערו רבים מיתורי טבריה, שלא רצו ללח לו מבנותיהם לאשה, וכבודו של רבי בן-ציון גדל בעיניהם, אך-על-פי שהיה עני מרוד, ורבינה אשתו שיררה אותו כל ימיו במסירות, סבלה בסבלותיהו והתענתה בעיניו, וקיבלה הכל באהבה, היא מספרת, שכל ימיו לא שבר כלי, סאלו ראה בעיניו, וכשהיה מוצאתה לו את

מנה בגיטוריא מלכה.י.

רבי בן-ציון שב לטבריה וביא אתו את אשתו, שהכל התפלאו לפיה ולחינה, עתה הצטערו רבים מיתורי טבריה, שלא רצו ללח לו מבנותיהם לאשה, וכבודו של רבי בן-ציון גדל בעיניהם, אך-על-פי שהיה עני מרוד, ורבינה אשתו שיררה אותו כל ימיו במסירות, סבלה בסבלותיהו והתענתה בעיניו, וקיבלה הכל באהבה, היא מספרת, שכל ימיו לא שבר כלי, סאלו ראה בעיניו, וכשהיה מוצאתה לו את

מנה בגיטוריא מלכה.י.

רבי בן-ציון שב לטבריה וביא אתו את אשתו, שהכל התפלאו לפיה ולחינה, עתה הצטערו רבים מיתורי טבריה, שלא רצו ללח לו מבנותיהם לאשה, וכבודו של רבי בן-ציון גדל בעיניהם, אך-על-פי שהיה עני מרוד, ורבינה אשתו שיררה אותו כל ימיו במסירות, סבלה בסבלותיהו והתענתה בעיניו, וקיבלה הכל באהבה, היא מספרת, שכל ימיו לא שבר כלי, סאלו ראה בעיניו, וכשהיה מוצאתה לו את

מנעליו לשבת, היה מעביר כתיביו על הנעל ומעיר: במקום הזה לא עלה הצחצוח ופה...

עשר שנים אחר-כך, בשנת תר"ח"ס ציון, יצא רבי בן-ציון בלוחות שמש למערב הפנימי, בשליחות מאת גבאי קופת רבי מאיר בעל-תנ"כ, כמו אביו בשעתו, ושהה שם שנהיים וחצי. שמו הלך לפניו, שהוא גדול בתורה, הצליח בשליחותו זו ואחר-כך גם בשליחות ק"ק "בית-אל" לאלג'יר ולטרפולי. אך הוא בעצמו נשאר עני מרוד, וכשבאו מיים עד נפש יצא בשליחות עצמו לאלג'יר, תונים וטרפולי, ובין מכתב המלצה מאת רבני טבריה: "חזר חברים מערי"כ ערכי"ם, שוקד על דלתי התורה והעבודה, שואג מנהמת-לבו וצר לו מאד... התנושים אצים ואותו יום יום ידרושון בבית דין הצדק, זה רוצה וזה מרדה..."

בינתים נולדו לו שלושה בנים: הבכור משה, הצעיר ממנו אהרן, והקטן — שמואל, הוא קרא עליהם: "משח ואהרן בכתביו ושמואל בקורא שמרי". בנו אהרן, שהוא עכשיו מרבני "פורת יוסף", הוא שקרא לפניו וכתב מפיו את ספריו: ובהקדמה לספרו "כסאות למשפט" הוא קורא לבנו זה: "חיבת עיני", אף הוסיף לו את השם מנצור, לאמר: מאת ה' יהיה נצור... משגל הנער אהרן ליוות את אביו במסעותיו והיה לו לעינים בים וביבשה, בארצות נחשבות ובמדיבריות.

עד היכן הגיעה חכמתו ותרופותו של רבי בן-ציון, תלמד מאותו מעשה שהיה בטבריה באשה אחת, שפסק להחיר לה קידושין ונישאה לאחר מבלי לקבל גט-פיטורין מהראשון. ומעשה שהיה כך היה, בחור אחד, שבא מדמשק לטבריה, נתן עיניו בבחורה אשכנזיה ושלה לשדכה לו, אביה ואמה לא רצו להתה לו, והוא נפשו חשקה בה מאד. ביקש הבחור תחבולות לקחתה לו בעל-כרחם של הוריה, מה עשה? יום אחד יצאה הבחורה בשוירת לעיר-הקודש, והוא לקח אמו שני בחורים ודרך אחריה, כשנתקרב אליה, אמר לה: דבר לי אליך, עמדה ואמרה: הגד מה בפיו. אמר: הנה המטפחת היתה הזאת — התכירי אותה? השיבה: הלא שלי היא — כיצד באה לידך? אמר: קרובה אחת שלי גנבה אותה מביתך, ועתה היא מצטערת על כך, מפני ששמך רקום עליה, וכשתתעטף בה תהיה לחרפה, ותוך כדי דיבור הניח את המטפחת על ברכיה, עד

שהיא מתבוננת למטפחת לחש לה הבחור בפני שני עדי: הרי את מקודשת לי בכסף זה כדת משה וישראל... בעוד הוא מוציא מפיו את המלים הראשונות נבהלה הבחורה ומיד-חזקה את המטפחת על הארץ. אותו ריקא הכניס בתוך המטפחת ברגליו: — וכך נתקדשה לו, הבחורה מה טענה? היא חזקה את המטפחת עוד לפני שקידש אותה, והעדים מה טענו? שורקה את המטפחת לא חזר שקידש אותה, גדלה המבוכה אצל רבני טבריה, ורבי שלמה רחמים אבולעפיה, זכר צדיק לברכה, גדול רבני טבריה, קרא אליו את רבי בן-ציון ואמר לו: פוק עיין בהאי דינא! תחילה נבהל רבי בן-ציון והשיב: חלילה חלילה, אפילו גדולי הפוסקים רעדו מגשת לעניינים כאלה, קל וחומר איש כמוני, אלא שסירבה לי רבי אבולעפיה ואז נתרצה לעיין במשפט הנערה. רבי בן-ציון, שהיה בעצמו נרדף וחבין למפשות העלונים והנרדפים, אמר אל לבו: מצוה רבה היא להטפל ולטרח "בשריותא דהא בתלתא שפירא" ולפסטה בלא גט, כדי שלא יהיו בנות-ישראל הפקר, ו"מצוה רבה היא להציל עשוק מיד עושק". בגדל תרופתו לא רק שהוכיח כי הקידושין הללו אינם תופסין, אלא שברוב חכמתו גם הצליח להביא את אחד העדים לבית-המרחץ ועדים מהימנים העידו אחר-כך שיש מום ידוע בגופו שפוסל אותו לעדות... מאין ידע רבי בן-ציון העיין, שעד זה יש בו מום, שאינו נגלה אלא בבית המרחץ? אומרים, שבבואה נזרקה בו: או ייתכן, שברוב חכמתו יגע בבדיקת כל פרט ופרט, אפילו זה שאינו עולה על דעת הבריות — יגע ומצא. (ראה זקי ופרי, אפילו בדיבר, ניגש לאצטבה של הספרים, והביא לי את הספר "כסאות למשפט", ופתח שר"ת סימן ג', ואמר לי: קרא ותווכח, שהכל אמת; אף תמצא בסופו, שהמלך שלמה, הוא רבי שלמה רחמים אבולעפיה, אישר את פסק-הדין, וכן סמך ידו עליו גם כ"ד הגדול בירושלמי). וסופו של אותו מאורע היה, שאותה בחורה נישאה לאחר ואף ילדה בנים ובנות, ולא אירע כל דבר רע. — הרי לך אות זמופת, שרבי בן-ציון פסק כמו מפי הגבורה...

עיסקא? אני ואתה יודעים, שהייתר עיסקא איך בו ולא כלום. אותו רב לא על הנפוליון חס, אלא שראה בטענתו של רבי בן-ציון תולול דברי תנאים — וממך על שליו. גם היו ביניהם מאמים דין ודברים בעסקי קופת רבי מאיר בעל-הנמל, וכלבו של הרב המלוה היתה בשל זה סינא על רבי בן-ציון, וזו הבריא אותו להקשות את לבו. נפל חילוק גדול בין רבי בן-ציון ומתנגדו, ואש גדולה נתלקחה בטבריה ואחזה בכל יהודיה. הרב המלוה צמד על שליו: הוא לא יקח את עשרים הנפוליונים, אם לא יתן לו רבי בן-ציון את הנפוליון רכיות, כפי שהיה צמד עמ' עפ"י התר עיסקא. ויזו של הרב העשיר היתה על העליונות ומצדדיו של רבי בן-ציון מעטו והלכו, כמו שאומרים הכריות: די ששוב יטפן במקום הכון באות ה' א' והפך תולול לחילול... רבי בן-ציון סבל בזיונות הרבה, וסוף דבר היה שהענין הזה לפני הערכאות, וזיתו של רבי בן-ציון נמכר כפומבי. הוא עזב את טבריה בעוני ובחוסר כל ועבר עם בני-ביתו לחברון. שמא תאמר: הוא נמחרט על מעשיו? לא! אמר: מוטב שאישן בשדה ולא אעבור על דברי תורה! ורג'נא אשתו, "זכה וברה" אדם פסדה וברקת, סבלה בסבלותיו ולא טענה נגדו. היא אמרה: הצדיק יודע מה שהוא עושה...

זמן מה לאחר בואו לתברון עבר ללוד בירושלים, ואח"כ עשרה חשונים שתי בעיר הקודש היו לו גם הן שנות עניות ודחקות. אף למעשה בעבודת הקודש החבר היברונים, שמצאם עד היום בכתב-יד יידי בנין, הוא כיהת את רגליו למצרים כדי לאסוף כסף ולהעלות את היברוני על מכות הדומם, ולא זכה להוציא אלא ארבעת מספריו הריבים, ואחרון אחרון חביב — ספרו, "מדת ירושלים", שמתאר, "את כל המקומות הנפארת גדולת מעלת קדושת עיר האלהים עד לנר", וזמן לו רק הדב"ש, שבספרו "שער החצר" אסף וקבץ כל הנאמר בשבח ארץ-הקודש...

רבי בן-ציון חי רוגז ומת מתוך רוגז. בשל עלילה נוראה.¹
שניה מעורב בה העשרי הקמץ הידוע, באו הסוענים לביתו במזוזה
שבת אחת. כשהוא פותח בקריאת-שלש וקורא ככוונה א. ח. ד. התגבלו
עליו בדבריי-בלע, ודפקו על השולחן דפיקה חזקה. עד שהתכלים שצמדו
עליו נפצו ונפגסו. ובהל רבי בן-ציון ומרוב פחד קיבל שטח דם. והיותו

שבת קודש ויז' א'ת"ר"ץ לחודש אב הרמזן לפרט כאיל ת'ע"ר"ץ, על אפיקי מים. ביקשטו עליונים, ושנות-חיו — ה'ץ צדיק בארץ ישלם... רבי בן-ציון, זכרנו לברכה, אהב את האשכנזים, ואף הם כיבדוהו מאוד. זמ"מ לפי פטירתו החלוטו הרבנים האשכנזים להתלו ביהמ"ד-ה' ביהמ"ד-מחסה", ולא זכה לשבת בו. אך הם קיימו את הכנסתם, ואלמנתו הרבנית רגיניה, הזכה לחיים ארוכים, ישיבה שנים אחדות ביהמ"ד-מחסה" שלהם. בנו הבכור רבי משה הוא דיין, ורבי אהרן מנצור מלמד בישיבת "פורת יוסף", והקטן בהם, זה שמואל, שמפני הדחקות והיתמות לא זכה ללמוד הרבה. הוא רק סופר סת"ם וחזן חזי חיות. אך שלשטם מכבדים את אמת, ששירתה את אבותם הצדיקים כל ימיו במטהר ובאמונה.

והרצות רצינית — זיוו של בעלת-הצדק מאיר עליה ומעלים לא עשתה קסמה או גדולה, מבלי לשאול את הכולל המצוי. והא? ליום הוא באה ושופכת את שיהה לפני הכולל, וכללה היא שומעת בחלום את התשובות. ומעשה שהיה בבנה שמואל, בעדיו בחור, שנפשו חשקה בבחורה אחת. הלכה רגיבת אמו אל הכולל ושאלה, אם ישא בנה הקטן אותה בחורה. כללה ראתה בחלום את שמואל והוא נכנס הביתה כולו בפזיזת, ועל גבו הוא נישא שק מלוכלך מלא גדלים. אמרה: לא, ו לא תהיה אשתו! שלוש שנים נמשך הענין, ובסופו של דבר נתפררה החבילה מפני סירובה של האם, וכשעידוכתו באחרת, ורגיבת באה אל הכולל ושאלה, אם זוהי העודה לבנה. ראתה כללה את בנה והוא נכנס לחורה ובדיו זר גדול של שושנים. כשתקצרה אמה: זו היא המועצת ליו מן השמים! ואמנם נשא שמואל אותה אשה והם חיים בשלום ובהתאבה...

[illegible]

והוא שהיא חוסרת את הכנסותיו מפני "סיים זקי הגבוה הלאומי וחוכה לעשות כך שנים רבות, עד מאה ועשרים..."